Dnro 001/81/2018

Miika Sahamies 16.10.2018

Eduskunta
Tarkastusvaliokunta
TrV@eduskunta.fi

Kirjallinen lausunto asiantuntijakuulemiseen keskiviikkona 17.10.2018 klo 12.00

O 10/2018 vp Kotouttamisen toimivuus

Akava ry lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Lausunnon pääkohdat

- Akava pitää yksilön ja yhteiskunnan kannata tärkeimpänä maahanmuuttajien kotouttamistoimenpiteenä kouluttautumista. Alikoulutus, käytännössä koulutuksen jääminen pelkkään peruskouluun, merkitsee altistumista lukuisille henkilökohtaisille ja sosiaalisille riskeille. Talouden kannalta riski ilmenee palkkatulojen vaihtumisena sosiaalisiksi tulonsiirroiksi.
- Tavoitteena on oltava, että jokainen kansalainen, taustasta riippumatta, suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Maahanmuuttajien valmistaviin koulutuksiin on panostettava eri koulutusasteilla.
- Maahanmuuttajien lukiokoulutukseen hakeutumisen laskeva suunta on saatava kääntymään maahanmuuttajien peruskouluopetusta ja aikuiskoulutusta tukemalla. Ammatillisen koulutuksen pidentyneet opiskeluajat on saatava lyhentymään takaamalla opiskelijoille riittävä tuki ja ohjaus opintojen aikana.
- Korkea-asteen opintoihin hakeutumista on edistettävä korkean osaamisen työvoiman kysyntään vastaamiseksi.
- Kotoutujalähtöisiä toimenpiteitä ja ohjausta on vahvistettava maahantulon alkuvaiheen palvelutarjonnassa. Tavoitteen on oltava riittävän kielitaidon saavuttamisessa sekä monipuolisten kontaktien luomisessa suomalaiseen yhteiskuntaan.
- Valtion rooli on säilytettävä kotouttamistyön ohjauksessa, arvioinnissa ja seuraamisessa uuteen maakuntamalliin siirryttäessä. Näin taataan parhaiten kotouttamispalveluiden yhdenvertaisuus.

Suomeen saapuvat maahanmuuttajat ovat heterogeeninen joukko, joihin kuuluu niin korkeakoulutettuja kuin korkeintaan muutamia vuosia kouluja käyneitä henkilöitä, heidän joukossaan myös täysin luku- ja kirjoitustaidottomia ihmisiä. Meneillään oleva väestönmuutos ja maahan muuttaneiden ihmisten moninaiset taustat ja tilanteet asettavat haasteita suomalaiselle koulutus- ja palvelujärjestelmälle.

Koulutus on paras työllistymisen ja hyvinvoinnin tae. Kouluttautumisen tärkeys korostuu erityisesti maahanmuuttajien kohdalla. Suomessa korkeakoulutettujen yleinen työllisyysaste on 83 prosenttia ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden 72 prosenttia, mutta perusasteen varassa olevien työllisyysaste on vain 43 prosenttia.

On huolestuttavaa, että vain noin puolella ulkomaalaistaustaisista nuorista on korkeintaan perusasteen koulutus. Pelkän perusasteen koulutuksen suorittaneiden osuus 29-vuotiaiden ikäluokassa ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla on lähes 60 prosenttia, kantasuomalaisilla vajaa 10 prosenttia.

Sen sijaan toisen sukupolven maahanmuuttajilla osuus on jo puolittunut, mikä kertoo peruskoulun myönteisestä vaikutuksesta kotoutumiselle. Tätä kehitystä tulee vahvistaa jatkossakin tukemalla kaikenikäisten maahanmuuttajien perusopetusta sekä perusopetukseen valmistavaa koulutusta.

Jokaiselle vähintään toisen asteen tutkinto

Akavan mielestä tavoitteen on oltava, että jokainen Suomessa asuva suorittaa vähintään toisen asteen tutkinnon. Tämä edellyttää monipuolisia toimenpiteitä koko toisen asteen koulutuksessa sekä panostamista maahanmuuttajille suunnattuihin valmistaviin koulutuksiin niin toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa kuin lukiokoulutuksessakin.

Akavan mukaan ammatilliseen koulutukseen pääsyn helpottamiseksi tehdyt toimenpiteet ovat olleet oikeita; pääsyä on pyritty nopeuttamaan poistamalla yleinen kielitaitovaatimus, edistämällä kieliopintojen yhdistämistä muihin opintoihin sekä kielellisesti tuettuja koulutusohjelmia toteuttamalla.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä koulutuksen on lisäksi tarkoitus mahdollistaa osaamisen hankkiminen aiempaa yksilöllisemmin. Tämä on mahdollistanut mm. näyttöön perustuvan tavan suorittaa tutkinto sekä koulutussopimusmallit, joiden avulla edistetään etenkin työpaikalla tapahtuvaa ja käytännönläheistä oppimista. Valitettavasti ammatilliseen koulutukseen kohdistuneet rahoitusleikkaukset ovat vaikeuttaneet tärkeiden reformitavoitteiden toteuttamista niin kantasuomalaisten kuin maahanmuuttajien kohdalla, joiden koulutuksen läpäisy on kantasuomalaisia hitaampaa. Tilanteen korjaamiseksi on opiskelijoiden tarvitseman tuen ja ohjauksen resurssit taattava.

Maahanmuuttajia ohjataan perusasteen jälkeen pääsääntöisesti toisen asteen ammatilliseen koulutukseen, mikä näkyy lukio-opintoihin

pyrkivien maahanmuuttajien osuuden pienentymisenä. Akava pitää erittäin tärkeänä, että maahanmuuttajien lukiokoulutukseen hakeutumisen laskeva suunta saadaan kääntymään maahanmuuttajien peruskouluopetusta ja aikuiskoulutusta tukemalla sekä luomalla toisen asteen valmistaviin koulutuksiin koulutuksenjärjestäjiä sitovaa sääntelyä.

Kuten raportissa esitetään, on koko yhteiskunnan etua ajatellen syytä tukea myös korkea-asteen opintoihin hakeutumista ja näin vastata korkeaa osaamista vaativan työvoiman kasvavaan kysyntään.

Tärkeää on kiinnittää huomiota erityisesti aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Maahanmuuttajat ovat selvästi suomalaistaustaisia useammin ylikoulutettuja työtehtäviinsä nähden. Yksilön ja yhteiskunnan kannalta on ongelmallista, mikäli aiemmin hankittuja tutkintoja ei pystytä hyödyntämään ja koulutetut ihmiset työskentelevät koulutusta vastaamattomassa työssä, työmarkkinoiden reunamilla tai ovat kokonaan vailla työtä – tai he päätyvät suorittamaan jo olemassa olevan tutkintonsa kanssa päällekkäisiä opintoja. Akava katsoo käytössä olevan vastuukorkeakoulumallin oikeansuuntaiseksi keinoksi edistää maahanmuuttajien korkeaa kouluttautumista.

Hyvin koordinoitu palvelujärjestelmä tukee kotoutumista

Alueelliset ja paikalliset viranomaiset ovat tärkeässä asemassa kotoutumisen edistämisessä ja kotoutumista edistävien toimien onnistumisessa. Tutkimuksesta kuitenkin ilmenee, että kotoutumista edistävien toimien osalta palveluissa on paljon eriytymistä.

Myös OECD (2018) on arvioinut Suomen kotouttamispolitiikan suureksi haasteeksi tarjottavien palveluiden eriytymisen erityisesti aktiivisesti työtä etsivien ja syystä tai toisesta työmarkkinoilla passiivisten, varsinkin perhettään hoitavien maahanmuuttajanaisten, välillä.

Akava yhtyy lausuttavan tutkimuksen suositukseen valtion roolin säilyttämisestä kotouttamistyön ohjauksessa, arvioinnissa ja seuraamisessa uuteen maakuntamalliin siirryttäessä. Näin taataan parhaiten maahanmuuttajille tarjottavien palveluiden yhdenvertaisuus.

Aineistossa korostuu, kuinka henkilökohtainen tuen tarve vaikuttaa enemmän kotoutumiseen ja siinä käytettäviin toimenpiteisiin, kuin maahantulon peruste. Akava katsookin, että kotoutujalähtöisiä toimenpiteitä ja ohjausta on syytä vahvistaa. Pääpainon on oltava riittävän kielitaidon saavuttamisessa sekä erilaisten kontaktien luomisessa suomalaiseen yhteiskuntaan erityisesti maahantulon alkuvaiheessa.

Samalla on muistettava, etteivät maahanmuuttajille kohdistettava toimet ja palvelut voi olla toimivia ja vaikuttavia ilman, että samanaikaisesti

kehitetään kotouttamis- ja peruspalveluissa toimivien ammattilaisten osaamista, edistetään koordinaatiota ja toimivia yhteistyön rakenteita.

Akava ry:n puolesta

Miika Sahamies
asiantuntija